

Från kris till kraft – återstart för kulturen (SOU 2021:77)

Inledande kommentar

Kommuner och regioner har spelat en stor roll under pandemin både för kulturutövares situation liksom för delaktigheten i kulturlivet. Detta genom en mängd olika insatser samt ett omfattande omställningsarbete av kommunala och regionala verksamheter. SKR har under hela perioden aktivt bevakat pandemins konsekvenser för kulturområdet samt gjort insatser för att stödja kommuner och regioners arbete, bland annat genom informationsinsatser, erfarenhetsutbyte, remissarbete liksom nära samverkan med myndigheter och departement. Detta arbete fortgår fortfarande. När detta skrivs är pandemin fortsatt omfattande med betydande restriktioner för kulturlivet. Förbundet vill betona vikten av fortsatt samarbete och samverkan för väl avvägda insatser framöver.

Inledningsvis vill SKR understryka att den s.k. återstarten har två dimensioner vilka båda ska ses som långsiktiga processer, dels en som är direkt relaterat till smittspridningsaspekter och dels en som har att ta hänsyn till vitt skilda verksamheters och organisationsformers utmaningar i att rent faktiskt återstarta. Yttrandet fokuserar på det senare.

Begreppet återstart är inte helt okomplicerat och förbundet menar att man för att stödja kulturlivet på bästa sätt även bör arbeta för nyorientering utifrån delvis förändrade förutsättningar snarare än återgång. Här bör de erfarenheter av omställningsarbete och nytänkande som gjorts under pandemin så här långt tas tillvara.

Sammanfattning

SKR:s yttrande fokuserar på de förslag som direkt berör kommuner och regioner. Vissa av förslagen i Från kris till kraft – återstart för kulturen (SOU 2021:77) har staten redan agerat på genom budgetpropositionen för 2022 samt genom att tillsätta flera utredningar. Några av dessa förslag kommenterar SKR ändå för att delge sina ställningstaganden i frågan.

Särskilt bör noteras att:

SKR avstyrker förslaget om att tillsätta en utredning med uppdraget att analysera om det behövs ytterligare insatser för att främja en jämlik tillgång till kulturskoleverksamhet i hela landet som särskilt ska undersöka lämpligheten i att införa en kulturskolelag alternativt en regional samordnande funktion för kulturskolor (7.8.2)

SKR anser att de kommunala kulturskolorna även fortsättningsvis ska vara en frivillig och icke lagstiftad kommunal verksamhet.

Om en utredning tillsätts som får i uppdrag att utreda lämpligheten i en kulturskolelag behöver utredningen gå grundligt och sakligt tillväga och beakta så väl proportionalitetsprincipen och finansieringsprincipen fullt ut. SKR vill understryka vikten av att förbundet är involverade i ett sådant utredningsarbete.

SKR anser att initiativet till regional eller mellankommunal samverkan gällande kommunala kulturskolor liksom utformning av en sådan samverkan bör utgå från kommunernas efterfrågan och behov och inte regleras av en förordning gällande statens bidrag till regional kulturverksamhet.

SKR tillstyrker förslaget om att tillsätta en utredning med uppdrag att undersöka om, och i så fall hur kultursamverkansmodellen kan utvecklas, under förutsättning att utredningen syftar till att utreda hur statens roll inom kultursamverkansmodellen kan utvecklas för att bättre bidra till att de nationella målen uppnås, liksom för att ge utrymme till de regionala variationer och prioriteringar som kultursamverkansmodellen syftar till (7.10.2).

SKR menar att en utredning även bör undersöka hur den statliga politiken för regional kulturverksamhet kan vara mer långsiktig och bidra till bättre framförhållning för det regionala arbetet. I utredningen bör även formerna för bidragsgivningen genomlysas.

SKR anser att det är lämpligt att uppdraget ges till en kommitté eller särskild utredare. I övrigt hänvisas till förbundets ställningstaganden nedan.

7.2.2 Återstarts- och utvecklingsstöd för en starkare kultursektor

Nationellt återstart och utvecklingsstöd

225 miljoner kronor föreslås avsättas per år 2022 och 2023 för nationella bidrag för att återstarta och utveckla kulturlivet. Stödet föreslås fördelas av flera myndigheter. Kulturrådet ska samråda med regionerna för sin del av satsningen som består av 215 miljoner kronor.

Förslaget syftar bland annat till att producera digital kultur, tillgängliggöra kultur digitalt samt till att utveckla intäktsmodeller. Dessutom ska det kunna användas för att skapa samarbeten mellan offentliga kulturinstitutioner, det fria kulturlivet och ideella kulturaktörer.

SKR uppskattar den utvecklade samverkan mellan statliga myndigheter, särskilt Kulturrådet, och de regionala kulturförvaltningar som byggts upp delvis med anledning av krisen. Förbundet vill framhålla vikten av att tillvarata regionala och kommunala förvaltningars kunskaper vid statliga insatser med anledning av pandemin.

Därför är det positivt att man i betänkandet föreslår att återstart- och utvecklingsstöd bör samrådas med regionerna i syfte att skapa större träffsäkerhet i insatserna.

Förstärkning för utveckling och återstart inom kultursamverkansmodellen

Anslag 1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet föreslås förstärkas med 100 miljoner kronor årligen 2022-2023. Förstärkningen knyts till särskilda syften som regionerna inte har haft möjlighet att ha synpunkter på. SKR välkomnar därför att regeringen i budgetpropositionen för 2022 valde att göra en permanent och generell förstärkning av kultursamverkansmodellen istället.

Förbundets ställningstagande

SKR ser att fortsatta krisstöd är av avgörande betydelse för kultursektorn med tanke på den fortsatt pågående pandemin. Samtidigt behöver det finnas stöd för utveckling. SKR välkomnar därför förslaget till återstarts- och utvecklingsstöd även om det finns skäl för vissa justeringar.

Kommunala och regionala kulturverksamheter bör, precis som det statliga kulturverksamheterna, kunna ingå i de utvecklingsinsatser som genomförs med stöd av ett nationellt återstarts- och utvecklingsstöd.

Punkten som beskriver att man ska kunna skapa samarbeten mellan offentliga kulturinstitutioner, det fria kulturlivet och ideella aktörer bör kompletteras med att kulturverksamheter även kan skapa samarbeten med ideella aktörer utanför kultursektorn, inte minst i syfte att bredda delaktigheten i kulturlivet.

SKR anser att ett mer riktat arbete gällande finansierings- och betalmodeller för digitala kulturproduktioner behöver utvecklas. Frågan bör prioriteras och ej lämnas enbart till enskilda kulturaktörer att utveckla inom ramen för ett nationellt återstart och utvecklingsstöd.

SKR vill poängtera vikten av att nationellt utvecklings- och återstartsstöd samrådas med regionerna för ökad träffsäkerhet.

När det gäller förstärkning och utveckling inom kultursamverkansmodellen anser SKR att regionernas prioriteringar behöver vara vägledande även i utvecklings- och återstartssatsningar. Öronmärkta medel i modellen ska till största möjliga grad undvikas. SKR anser därför att kommande kris-, återstarts- och utvecklingsförstärkningar av modellen ska utgå från regionernas behov och prioriteringar.

7.2.3 Kulturcheckar som stimulansstöd

Regeringen föreslås avsätta 585 miljoner kronor 2022 för kulturcheckar till personer som är folkbokförda i Sverige och som har fyllt 18 år.

När detta skrivs är smittläget och belastningen på sjukvården fortsatt hög och det finns starka skäl till fortsatta restriktioner. När det är läge för samhället att öppna upp sina mötesplatser i högre grad igen skulle det vara värdefullt med en kraftfull satsning på kulturområdet för att öka tillgängligheten. Det behövs för att bättre nå mål om ökad delaktighet i kulturlivet. Det handlar om att öka förutsättningarna att kunna återuppta tidigare intressen och utövande men även om att utveckla och få tillgång till nya kulturvanor och arenor.

Kulturpolitiskt är det av stor vikt att sänka trösklarna för deltagande i kulturlivet och en kampanj i samband med en mer genomgripande återstart skulle kunna vara ett led i detta. Det är viktigt att en sådan kampanj visar på bredden i kulturlivet och omfattar mångfalden av aktörer inklusive de med kommunal och regional huvudman.

SKR menar att man bör stärka förutsättningarna för verksamheter och huvudmän att tillgängliggöra kulturlivet i högre grad genom informations- och introduktionssatsningar som synliggör kulturutbud i landet på de sätt som fungerar bäst på respektive plats. Det skulle också vara värdefullt att underlätta för små och stora kulturverksamheter att skapa säkerhet kring deltagande i kulturarrangemang samt att öka incitamenten för kulturverksamheter att bredda vilka grupper som tar del av deras verksamhet, exempelvis genom att stödja samverkan med föreningar, nätverk och organisationer inom andra samhällsområden.

Förbundets ställningstagande

SKR menar att det är av stor vikt att sänka trösklarna för deltagande i kulturlivet och en kampanj i samband med en mer genomgripande återstart skulle kunna vara ett led i detta. Däremot bedömer inte SKR att en allmän utdelning av kulturcheckar kan ge de långsiktiga effekter för kulturlivet som motsvarar den höga kostnaden. SKR menar därför att andra former av insatser bör prioriteras.

7.3.3 Stärk kultursamverkansmodellen

Den statliga finansieringen av kultursamverkansmodellen föreslås förstärkas permanent med 100 miljoner kronor årligen från och med 2024.

Det är mycket positivt att regeringen i budgetpropositionen för 2022 föreslog en permanent och generell förstärkning av kultursamverkansmodellen.

Ett förstärkt statligt anslag till kultursamverkansmodellen är av största vikt. Det är avgörande att förstärkningen blir generell samt löper över tid. Det bör även vara möjligt för regioner att använda anslaget för att utveckla sin samverkan med kommuner och andra regioner samt för att effektivisera och förbättra arbetet med kulturplaner och deras implementering.

Förbundets ställningstagande

SKR anser att det är avgörande att det statliga stödet till regional kulturverksamhet inte urholkas. Istället behöver staten höja ambitionsnivån gällande anslagsutvecklingen för kultursamverkansmodellen. På så sätt tar man ett hållbart finansiellt ansvarstagande för den kulturella infrastrukturen och möjliggör ett arbete för jämlik tillgång till och delaktighet i kulturlivet i hela landet.

7.6.1. Digitalisera kulturarvet

Regeringen föreslås avsätta 150 miljoner kronor 2022 samt 325 miljoner kronor 2023 och 2024 för en satsning på digitalisering av kulturarvet. Satsningen ska inriktas på digitalisering av samlingarna inom arkiv, bibliotek och museer. Satsningen bör omfatta hela kulturarvssektorn – från stora statliga institutioner till små, ideella museer och enskilda arkivverksamheter.

Förbundets ställningstagande

SKR tillstyrker förslaget och betonar vikten av att det omfattar hela kulturarvssektorn inklusive verksamheter med kommunal och regional huvudman.

7.6.2 Utred hur bibliotekens utlån av e-böcker kan samordnas nationellt

Regeringen föreslås tillsätta en utredning som får i uppgift att ta fram formerna för en nationell samordning av bibliotekens utlåning av e-böcker. Utredningen föreslås bedrivas i nära samråd med aktörer inom biblioteks- och litteraturområdet.

Adda, fd SKL Kommentus, arbetar för närvarande med ett nytt ramavtal för e-litteratur för perioden 2022-2026. Ambitionen med avtalet är att erbjuda fler valmöjligheter för kommunerna beträffande innehåll och prisnivåer. Detta arbetet och de erfarenheter som görs är av stor vikt att tillvarata i en eventuell utredning. Likaså de erfarenheter som förbundet gjort tidigare gällande e-böcker på bibliotek.

Förbundets ställningstagande

SKR ställer sig positiva till en utredning om nationell samordning men huvudfokus bör vara att underlätta folkbibliotekens uppgift. Kommunerna behöver ha rådighet över inriktning och utformning av eventuella insatser och tjänster så länge det rör uppgifter som åligger folkbiblioteken. En eventuell utredning behöver därför ha folkbiblioteksperspektiv väl företrädda.

7.6.4 Kompetenshöjande insatser om upphovsrätt samt 7.6.5 Stärk rådgivningen om upphovsrätt

7.6.4. Kunskapen om upphovsrätt föreslås stärkas genom att Patent och registreringsverket (PRV) får i uppdrag att

- i samverkan med Konstnärsnämnden utveckla kompetenshöjande insatser samt ta fram samlad information om upphovsrätten för myndigheter, kulturinstitutioner och andra aktörer
- i samverkan med Konstnärsnämnden utveckla profilerad branschinformation till PRV:s webbplats för avgränsade målgrupper och branscher
- i samverkan med Konstnärsnämnden och Tillväxtverket samordna sin vägledande information vad gäller upphovsrättsliga frågor till verksamma inom kulturområdet.

Uppdragen ska redovisas till regeringen (Kulturdepartementet) senast den 31 december 2022

7.6.5 Konstnärernas upphovsorganisationer och yrkesförbund föreslås kunna beviljas statliga medel i syfte att utvidga och stärka den egna kunskapsuppbyggnaden och rådgivningen när det gäller upphovsrätt. Motsvarande gäller för beställarsidans branschorganisationer. 5 miljoner kronor föreslås avsättas för ändamålet från och med 2022 och att Kulturdepartementet utreder hur detta kan genomföras.

Förbundets ställningstagande

SKR anser att kunskapen om de upphovsrättsliga förutsättningarna behöver utvecklas och vill understryka vikten av att även kulturinstitutioner och arrangörer med flera får bättre tillgång till stöd i upphovsrättsliga frågor.

Det är dock oklart i vilken utsträckning förslaget 7.6.4 tillgodoser dessa behov trots att det syftar till att stödja även kulturinstitutioner och andra aktörer. SKR anser att denna del i uppdraget behöver stärkas för att förbundet ska tillstyrka förslaget.

För båda uppdragen föreslår SKR att behov stäms av även med företrädare för kommunala och regionala kulturverksamheter för att insatserna ska möta verksamheternas behov på ett adekvat sätt.

SKR vill även lyfta behovet av kunskapsutveckling gällande även GDPR och olika integritetsfrågor kopplade till exempelvis interaktiva arrangemang. Betänkandet saknar förslag på detta område, vilket är olyckligt.

7.6.6. Följ kulturlivets förutsättningar att producera och tillgängliggöra kultur digitalt

Kulturdepartementet föreslås hålla sig informerat om utvecklingen av kulturinstitutioners och andra kulturaktörers ekonomiska förutsättningar att tillgängliggöra kultur digitalt, bland annat med hänsyn till upphovsrättsliga kostnader.

Syftet är att ta fram underlag som möjliggör att regeringens eventuella framtida satsningar på digitalt tillgängliggjord kultur blir ändamålsenliga och ekonomiskt hållbara. I förslaget nämns även Kulturrådet som en myndighet som skall bidra till att regeringen kan hålla sig informerad om statliga, regionala kulturinstitutioner och andra aktörers möjligheter att tillgängliggöra kultur digitalt.

SKR har tidigare, bland annat i ett inspel till den då pågående utredningen identifierat ett antal områden där insatser behöver ske:

- Tillgång till fast och mobil uppkoppling i hela landet
- Stöd till utbyggnad och utveckling av digital kulturproduktion
- Upphovsrättsliga förutsättningar (lagstiftning, avtalsutformning mm)
- Kunskapsuppbyggnad kring GDPR och integritetsfrågor kopplade till exempelvis interaktiva arrangemang
- Incitament för utveckling av finansierings- och betalmodeller inom olika kulturområden
- Kompetensutvecklingsinsatser och professionsuppbyggnad. Även arrangörsledet behöver få stärkta förutsättningar att ta sig an det digitala språnget och insatser bör även initieras för denna grupp.
- Lärande och forskning kring digital kulturproduktion och dess användande kopplat till kulturpolitiska mål i kommuner och regioner samt för den nationella politiken.
- Utveckla statliga kulturinstitutioners uppdrag gällande tillgänglighet i hela landet genom digital produktion
- Gör insatser genom samverkan mellan kommun, region och stat – gå tillsammans

Förbundets ställningstagande

SKR anser att man för att tillvara ta det digitala språnget behöver ha ett mer offensivt förhållningssätt än vad som föreslås och förordar ett uppdrag till lämplig myndighet (eller myndigheter i samverkan) om att i samråd med SKR och andra berörda aktörer utarbeta ett förslag till handlingsplan för att skapa förutsättningar att tillvarata det digitala språnget på ett förtjänstfullt sätt.

7.7.1 Inför ett produktionsincitament för film och tv i Sverige

Utredaren föreslår att regeringen skall införa ett incitament för produktioner av film och tv i Sverige i syfte att stärka produktionen efter pandemin och skapa mer långsiktigt hållbara ekonomiska förutsättningar för branschen.

SKR välkomnade att redan regeringens budgetproposition för 2022 innehöll denna åtgärd, något som SKR arbetat för under lång tid.

Flera regioner har regionala produktionscentrum för film. De har inte bara till uppgift att stödja produktion av film utan arbetar även aktivt för att öka antalet filminspelningar i Sverige generellt. Det bidrar till att kompetens på filmområdet bibehålls och utvecklas, vilket gynnar filmproduktionen. Även vissa kommuner arbetar aktivt med dessa frågor. Många filmproduktioner sker under pandemin inom Sverige. Det är därför viktigt att Sverige har likartade förutsättningar som övriga Europa när möjligheten att producera film utomlands öppnar upp igen.

Förbundets ställningstagande

SKR menar att det är avgörande att incitament för filmproduktion kommer på plats och SKR tillstyrker förslaget.

7.7.3 Utveckla och samordna politiken för kulturella och kreativa näringar

Ett kontor för kulturella och kreativa näringar (KKN) föreslås etableras på Regeringskansliet. Kontoret ska ha ett flertal uppgifter, bland annat ska det föra en dialog med de departement vars verksamhet påverkar förutsättningarna för KKN, man ska utforma en strategi för KKN-sektorn och samordna KKN-satsningar med satsningar inom besöksnäring och regional utveckling.

Sektorn är till sin natur gränsöverskridande och det är positivt att man lyfter behovet av samordning och en helhetssyn på fältet.

SKR menar att kulturella och kreativa näringar tydligare behöver vara en del av det näringspolitiska fältet. SKR har även tidigare framfört, bland annat under nationell dialog med Kulturdepartementet och Näringsdepartementet, att det vore önskvärt om det utformades uppdrag med syfte att öka kunskapen om, stödja och utveckla den kulturella och kreativa sektorn på nationell nivå. Det är därför positivt att regeringen redan tillsatt en utredning med uppgift att föreslå en nationell strategi. Det är av stor vikt att en nationell strategi ser över uppdragen till de statliga myndigheterna på området och kopplar samman även tidigare beslutade strategier som knyter an till området.

På regional nivå finns det flera intressanta exempel på hur man kan utveckla samverkan mellan kulturområdet och regional utveckling att ta lärdom av. Även flera kommuner har ett utvecklat arbete inom KKN-området. Det är därför av stor vikt att staten samråder med regionerna och de kommuner som är investerade i KKN-området.

Ur ett kommunalt och regionalt perspektiv är det även viktigt att KKN-satsningar bidrar till hållbar utveckling i kommunen och regionen, inte minst i relation till besöksnäring.

Förbundets ställningstagande

SKR anser att det är viktigt att det sker en samordning och prioritering av KKN-fältet på den statliga nivån. En utvecklad samverkan inom Regeringskansliet ses som positivt. Det avgörande är dock att frågan prioriteras politiskt med uppdrag till relevanta myndigheter och till myndigheter i samverkan.

SKR anser att en nationell strategi bör samrådas med regioner och kommuner, inte minst de kommuner som är investerade i KKN-området.

7.7.4 Utveckla statistik och analys

Tillväxtanalys och Kulturanalys föreslås få i uppdrag att utveckla och tillgängliggöra statistik och analys för kulturella och kreativa näringar.

Förslaget har ett starkt branschperspektiv. SKR förutsätter att ett uppdrag om att utveckla och tillgängliggöra statistik och analys inom KKN blir bredare än så. En behovsprövning av data behöver göras i relation till samtliga beslutsfattande nivåer och deras arbete för att främja och utveckla KKN-området. SKR ser även att det finns behov av samordning och erfarenhetsutbyte med Tillväxtverket utifrån deras arbete att utveckla turismstatistiken för att ge kommuner och regioner statistiska underlag.

SKR föreslår därför att uppdraget kompletteras med en skrivning om att tillsätta en referensgrupp med företrädare även från kommuner och regioner. Kommuner och regioner saknas helt i utredningens förslag vilket är olyckligt med tanke på det arbete som bedrivs.

Förbundets ställningstagande

SKR tillstyrker ett uppdrag till Tillväxtanalys och Kulturanalys om att utveckla och tillgängliggöra statistik och analys under förutsättning att uppdraget breddas och inkluderar de behov av data och analys som även regioner och kommuner behöver för att utveckla sitt arbete inom KKN-området.

SKR anser att uppdraget bör kompletteras med en referensgrupp med företrädare för kommuner och regioner för att säkerställa att utvecklingen av statistik och analys möter behov i samhället.

7.7.5 Förbättra tillgång till innovationsstöd

Regeringen föreslås ge Vinnova i uppdrag att ta fram förslag på hur den innovation som skapas inom de kulturella och kreativa näringarna på ett bättre sätt kan inkluderas och stödjars inom de områden som Vinnova arbetar med. Uppdraget ska genomföras i samverkan med flera myndigheter och berörda parter.

Förbundets ställningstagande

SKR ser att det finns en utvecklingspotential inom stöden till innovation för att svara upp mot alla näringsars förutsättningar att ta del av myndighetens stöd och tillstyrker därför förslaget.

SKR anser att regioners och kommuner är berörda parter med anledning av de insatser som man gör inom KKN-området och bör finnas med i utvecklingen av ett sådant uppdrag.

7.8.1 Förbättra kulturskolornas möjligheter till långsiktigt utvecklingsarbete

Kulturrådets utvecklingsbidrag till kommunal kulturverksamhet föreslås förstärkas permanent så att det från och med 2023 uppgår till 200 miljoner kronor, vilket SKR välkomnar. Många kommuner har sökt och erhållit bidrag och det är ett välfungerande utvecklingsbidrag på så sätt att det finns utrymme för kommunala prioriteringar och vägval. SKR vill framhålla vikten av att Kulturrådet även fortsättningsvis utgår från kommunala förutsättningar och de utvecklingsbehov man definierar i respektive kommun. Att bidragsformen permanentas är mycket positivt i relation till kommunerna långsiktiga arbete och hållbar utveckling.

Förbundets ställningstagande

SKR tillstyrker förslaget om att förstärka det statliga utvecklingsbidraget till kommunala kulturskolor permanent.

7.8.2 Utred behov av ytterligare insatser för kulturskolan

Utredaren föreslår att regeringen tillsätter en utredning med uppdraget att analysera om det behövs ytterligare insatser för att främja en jämlik tillgång till kulturskoleverksamhet i hela landet. Den föreslagna utredningen ska särskilt undersöka lämpligheten i att införa en kulturskolelag alternativt en regional samordnande funktion för kulturskolor.

Under 2020 beräknas barn och unga ha genomfört drygt 5,1 miljoner deltagartillfällen i långa och korta ämneskurser i kultur och musikskolorna. Dessutom uppskattas över 500 000 deltagartillfällen ha genomförts i kultur- och musikskolornas öppna verksamheter och andra projekt. Kommunernas nettokostnader för kulturskolan uppgick under 2020 till drygt 2,75 miljarder kronor. Utvecklingen visar att kommunerna fortsätter att öka sina satsningar på kulturskolorna, vilket ger förutsättningar för kulturskolorna att stärka sin roll i att ge barn och unga möjlighet till kulturutövande. Pandemin, särskilt under 2020, innebar att verksamheter fått ställa om, ställa in och i vissa fall tillfälligt stängas. Det har drabbat inte minst den öppna

verksamheten som är den där man ofta har möjlighet att nå nya barn som annars inte hittar till kulturskolan.

För att ge barn och unga bättre möjlighet till att utöva kultur är inte en likformig kulturskola i hela landet lösningen. Det krävs ett stort lokalt handlingsutrymme som kan ta hänsyn till kommunernas olika förutsättningar. Detta för att inte riskera att minska den dynamik och flexibilitet som behövs. För att få till stånd en likvärdig kulturskoleverksamhet krävs möjligheten till olika lösningar. En fortsatt frivillig verksamhet i kombination med statliga åtaganden ger därför sammantaget bäst förutsättningar för att kulturskolor ska kunna möta utmaningar kring kompetensförsörjning, jämlikt deltagande och kvalitet.

Om staten vill skapa goda förutsättningar för kulturskolorna framöver bör man först och främst se till att det finns ändamålsenliga lärarutbildningar och utveckla system för utvärdering, uppföljning och kunskapspridning. Man kan med fördel ta eller stödja initiativ som kan bidra till ökad jämlikhet, högre kvalitet och bättre förutsättningar för samverkan med skolan. Däremot bör man avstå från att inordna kultur- och musikskolan i en mer likriktad struktur, som inte tar hänsyn till lokala behov och förutsättningar exempelvis gällande innehåll, organisation eller avgifter.

Statens engagemang är centralt för en fortsatt utveckling av verksamheter för barns och ungas kulturutövande. Det bör ske utan reglering. Istället handlar det om att ta tillvara den kunskap och det engagemang som finns lokalt och att kunna välja lösningar som tillgodoser medborgarnas önskemål och behov. Samtidigt behövs ett fungerande samspel med den nationella nivån för att skapa goda förutsättningar för kulturskolornas verksamhet.

De insatser som staten redan åtagit sig är lämpligt att följa upp i sedvanlig ordning och därefter föreslå utvecklade insatser för exempelvis kompetensförsörjning, utveckling av kulturskoleverksamhet och förutsättningarna för samverkan mellan skola och kulturskola.

Skolinspektionen har med stöd av skollagen vid två tillfällen, 2019 och 2021, lämnat förelägganden till kommuner om att upphöra att erbjuda kulturskola på skoltid. Flera andra kommuner har efter det ändrat sina tider för kulturskola, så att de helt och hållet ligger efter skoldagens slut. Enligt vissa kommuner har detta fått till konsekvens att många barn och unga, speciellt de som bor utanför tätorterna, har slutat sin kulturskoleundervisning i och med att det saknas kommunikationer till eller från platsen i anslutning till den nya undervisningstiden. Detta är en olycklig utveckling som regeringen behöver bidra till lösningen av.

Om staten beslutar att utreda lämpligheten av en kulturskolelag behöver en sådan utredning vara grundlig och tydligt förankrade i stabila, kunskapsrelaterade överväganden. Lagstiftning innebär inte nödvändigtvis högre måluppfyllelse av de

kulturpolitiska målen och den riskerar att inkräkta på det kommunala självstyret på ett oproportionerligt vis. Lagförslag kräver att finansieringsprincipen efterlevs fullt ut och SKR motsätter sig att man, så som antyds i betänkandet (4.9.2), borde undersöka möjligheterna att göra undantag från tillämpningen.

Regional samverkan eller mellankommunal samverkan i kulturskolefrågor bedrivs redan idag på flera håll i landet, bland annat i frågor som rör kompetensutveckling men också i samverkan kring lärartjänster och utbud – vilket är positivt. SKR menar dock att initiativet till samverkan och dess utformning bör utgå från kommunernas efterfrågan och behov och inte regleras av en förordning gällande statens bidrag till regional kulturverksamhet.

Förbundets ställningstagande

SKR avstyrker förslaget om att tillsätta en utredning med uppdraget att analysera om det behövs ytterligare insatser för att främja en jämlik tillgång till kulturskoleverksamhet i hela landet som särskilt ska undersöka lämpligheten i att införa en kulturskolelag alternativt en regional samordnande funktion för kulturskolor.

SKR anser att de kommunala kulturskolorna även fortsättningsvis ska vara en frivillig och icke lagstiftad kommunal verksamhet.

Om en utredning som får i uppdrag att utreda lämpligheten i en kulturskolelag tillsätts behöver utredningen gå grundligt och sakligt tillväga och beakta så väl proportionalitetsprincipen och finansieringsprincipen fullt ut. SKR vill understryka vikten av att förbundet är involverade i ett sådant utredningsarbete.

SKR anser att initiativet till regional eller mellankommunal samverkan gällande kommunala kulturskolor liksom dess utformning bör utgå från kommunernas efterfrågan och behov och inte regleras av en förordning gällande statens bidrag till regional kulturverksamhet.

7.8.3 Främja förutsättningarna för kultur i skolan

Utredningen föreslår att Skolverket får i uppdrag att främja samarbete mellan skolväsendet och kulturaktörer samt att uppdraget ska genomföras i dialog med SKR. SKR ställer sig positiva till förslaget och anser att uppdraget ska utformas utifrån barns rättigheter och skolväsendets förutsättningar. De främjande insatserna bör bland annat leda till utvecklade arbetssätt inom både skolområdet och kultursektorn samt omfatta samtliga skolformer samt fritidshem och öppen fritidsverksamhet.

Skolan ska vara likvärdig och bredda barns vyer, där kulturupplevelser är en viktig del. Läroplanen för grundskolan ger goda möjligheter för samverkan och lyfter bland annat fram att eleverna efter genomgången grundskola ska kunna använda och ta del av många olika uttrycksformer och ha utvecklat kännedom om samhällets kulturutbud.

SKR vill poängtera vikten av att även inkludera fritidshem och den öppna fritidsverksamheten i det främjande uppdraget då det finns goda möjligheter att utveckla samverkan med konst- och kulturaktörer även inom detta område.

Många kommunala och regionala kulturinstitutioner har i uppdrag att samverka med skolor i kommunen och regionen. SKR ser att det finns en potential i att utveckla även de statliga kulturinstitutionernas utbud online för ökad tillgänglighet till dessas pedagogiska verksamhet och expertområden liksom att främja tillgången till dessa erbjudanden.

I en stor del av kommunerna samverkar skola och kulturskola sedan lång tid tillbaka. Att stärka och främja denna samverkan är angeläget för att möta barns rätt att vara delaktiga i kulturlivet.

Förbundets ställningstagande

SKR tillstyrker förslaget om att Skolverket får i uppdrag att främja samarbete mellan skolväsendet och kulturaktörer samt att uppdraget ska genomföras i dialog med SKR.

SKR anser att uppdraget ska utformas utifrån barns rättigheter och skolväsendets förutsättningar. De främjande insatserna bör bland annat leda till utvecklade arbetssätt inom både skola och kultur och omfatta samtliga skolformer samt fritidshem och öppen fritidsverksamhet.

7.9.1 Analysera och kartlägg orsaker till jämlikt deltagande

Kulturanalys föreslås få i uppdrag att analysera och kartlägga hinder för jämlikt deltagande.

SKR efterfrågar ett tydligt fokus på invånarnas möjligheter att vara delaktiga i kulturlivet och hur det kan stärkas i statliga återstartsåtgärder. Det är ett område som varit förhållandevis marginaliserat i det offentliga samtalet och det har inte hittills varit föremål för fördjupande studier trots att detta utgör ett av kärnvärdena inom kulturpolitiken.

SKR vill betona att pandemin påverkat invånarnas kulturkonsumtion och egna kulturutövande. Det är viktigt att dessa förändringar studeras ur kulturpolitiska perspektiv. Man behöver undersöka både hur kulturutövande och kulturkonsumtion har ökat såväl som minskat. Här finns bland annat ett kunskapsunderskott rörande utövande på fritiden t.ex. inom civilsamhällets ram.

Förbundets ställningstagande

SKR ställer sig positiva till ett uppdrag till Kulturanalys i syfte att föreslå åtgärder som kan bidra till att delaktighetsmålet i den nationella kulturpolitiken kan uppnås,

dock är det för snävt avgränsat att enbart analysera och kartlägga hinder för deltagande. Uppdraget bör inkludera en fördjupad studie kring förändrade kulturvanor gällande både utövande och kulturkonsumtion.

7.9.2 Praktiskt lärande för breddat deltagande och mot snedrekrytering

Kulturrådet föreslås få i uppdrag att organisera och genomföra ett eller flera arbetsseminarier i syfte att främja arbetet med breddat deltagande och mot snedrekrytering i det offentligt finansierade kulturlivet. Uppdraget ska genomföras 2022–2023. Insatserna ska bidra till praktiskt lärande och erfarenhetsutbyte mellan kulturverksamheter.

Förbundets ställningstagande

SKR tillstyrker förslaget.

7.10.1 Färdplan för den svenska filmpolitiken

Regeringen föreslås ta fram en färdplan för filmpolitiken som tar avstamp i de förändringar som pågår inom filmområdet.

Förbundets ställningstagande

SKR tillstyrker förslaget under förutsättning att viktiga regionala och kommunala aktörer inkluderas i arbetet med färdplanen.

7.10.2 Utred hur kultursamverkansmodellen kan utvecklas

Regeringen föreslås tillsätta en utredning med uppdrag att undersöka om, och i så fall hur, kultursamverkansmodellen kan utvecklas. I betänkandet förordas att den föreslagna utredningen bäst hanteras av en kommitté eller särskild utredare.

SKR ser positivt på förslaget men efterfrågar en utredning av kultursamverkansmodellen med syftet att utreda hur statens roll inom modellen kan utvecklas för att bättre bidra till att de nationella målen uppnås samt för att ge utrymme till de regionala variationer och prioriteringar som kultursamverkansmodellen syftar till.

Det finns ett behov av större förutsägbarhet för den regionala kulturverksamheten. Man bör därför undersöka hur staten kan erbjuda bättre framförhållning gällande sina insatser i relation till regionernas planering. Det är därför bra att ett av de områden som en utredning föreslås få i uppdrag att undersöka är möjligheten att skapa mer långsiktighet för både regioner och de kulturverksamheter som ingår i kultursamverkansmodellen.

Ett sätt som staten kan bidra till långsiktighet är genom att tydligare kommunicera mål och ambitioner för de statliga insatserna i högre grad, exempelvis genom en nationell, politiskt beslutad, strategi eller liknande viljeyttring gällande de statliga insatserna för regional kulturverksamhet. Detta för att exempelvis undvika att regionerna och kulturverksamheterna får hantera snabbt tillkomna inriktningsbeslut i exempelvis regleringsbrev. En sådan strategi eller liknande bör tas fram efter dialog med regionala företrädare för att ta hänsyn till regionala behov och förutsättningar.

I betänkandet föreslås att utredningen också skulle behandla frågor om vilken part på statlig nivå som bör avgöra de ekonomiska ramarna för respektive region. Redan utredningen Spela samman – en ny modell för statens stöd till regional kulturverksamhet (SOU 2010:11) menade att det på sikt var lämpligt att överväga om beslutet om de ekonomiska ramarna bör beslutas av regeringen. SKR menar att det är dags att utreda formerna för hur detta kan komma till stånd.

Ett förändrat förfarande, där regionerna inte äskar medel från Statens kulturråd, skulle kunna leda till förenklingar och frigöra tid för både staten, dess myndigheter och regionerna. Syftet är att öka förutsägbarheten och möjligheten till långsiktig planering. Det innebär också att det regionala inflytandet i någon mån ökar då det inte sker någon överprövning av regionernas behov och politiska prioriteringar av en statlig myndighet. En stor vinst är att både stat och region kan lägga mer fokus på att utveckla arbetet för konst och kultur i regionerna snarare än på administration och uppföljning.

SKR antog våren 2020 ståndpunkter för utveckling av kultursamverkansmodellen där fler utvecklingsområden finns beskrivna, bland annat behovet av ett gemensamt ramverk mellan stat och regioner för att tydliggöra ambitioner och spelregler, se bilaga.

Eftersom statens roll bör belysas är det lämpligt att uppdraget ges till en kommitté eller särskild utredare.

Förbundets ställningstagande

SKR tillstyrker förslaget om att tillsätta en utredning under förutsättning att den syftar till att utreda hur statens roll inom kultursamverkansmodellen kan utvecklas för att bättre bidra till att de nationella målen uppnås liksom för att ge utrymme till de regionala variationer och prioriteringar som kultursamverkansmodellen syftar till.

SKR menar att en utredning även bör undersöka hur den statliga politiken för regional kulturverksamhet kan vara mer långsiktig och bidra till bättre framförhållning för det regionala arbetet. I utredningen bör även formerna för bidragsgivningen genomlysas.

SKR anser att det är lämpligt att uppdraget ges till en kommitté eller särskild utredare.

Sveriges Kommuner och Regioner

Anders Knappe
Ordförande

Vänsterpartiet och Miljöpartiet lämnar särskilt yttrande enligt bilaga.

SÄRSKILT YTTRANDE

SKR Styrelsen
2022-01-28

Särskilt yttrande från Vänsterpartiet och Miljöpartiet, SKR Styrelsen 2022-01-28

Från kris till kraft – återstart för kulturen

Kulturskolan är landets största barn- och ungdomskulturverksamhet och spelar en viktig roll för barns och ungas möjlighet att själva utöva kultur. Barn som ges möjlighet att utöva kultur får ökat självförtroende, stärker sin problemlösande förmåga och blir bättre på socialt samspel. Drama, dans, bildkonst, film, musik och andra kulturyttringar är viktiga för att stärka barns möjligheter att uttrycka sig med mer än språket. Kulturskolan har också bidragit till att många musiker och artister har fått en grundläggande utbildning som i vissa fall lett till att svensk musik och kultur kunnat spridas över världen och att svenska musiker kommer från alla landets delar och inte bara storstädernas kärna.

Det viktigaste argumentet för kulturskolan är det mervärde som skapas i människors liv när kultur och kulturskapande blir en naturlig del av tillvaron. Målsättningen måste vara att alla barn ska få möjlighet att pröva på olika kulturyttringar. För att uppnå detta behöver kulturskolan göras tillgänglig för alla, vilket bland annat innebär att alla barn oavsett vilken kommun de bor i ska ha tillgång till en kulturskola. Enligt Kulturskolerådets rapport Framtidens möjligheter för kulturskolan (2018) är det bara vissa små kommuner med färre än 10 000 invånare som idag saknar musik- eller kulturskola. Det är också i de små kommunerna där kulturskolan står under ett nedläggningshot inom de närmsta fyra åren. Även bland de som oroar sig för resurstilldelningen är de små kommunerna överrepresenterade. Detta behöver åtgärdas, barn ska inte bli straffade för var de bor.

Därför anser Vänsterpartiet och Miljöpartiet att kultur och fritids beredning ska tillstyrka förslaget om att tillsätta en utredning med uppdraget att analysera om det behövs ytterligare insatser för att främja en jämlik tillgång till kulturskoleverksamhet i hela landet som särskilt ska undersöka lämpligheten att införa en kulturskolelag alternativt en regional samordnande funktion för kulturskolor. Vi vill däremot skicka med att det krävs en statlig finansiering.